

S5-Revisjon AS
Storgata 5
1607 FREDRIKSTAD
NORWAY

VÅR REFERANSE
21/9759

DERES REFERANSE

DATO
21.03.2022

Tilsynsrapport - vedtak om overtredelsesgebyr

1. Innledning

Tilsynsrapporten oppsummerer selskapstilsyn hos S5-Revisjon AS, som ble gjennomført i perioden 25.-27. oktober 2021. Tilsynet avdekket svakheter i gjennomføring av revisjonsoppdrag, herunder vesentlige mangler i revisjonen av inntekter. Videre er det avdekket at revisjonsselskapet mangler eller har mangelfulle retningslinjer og rutiner. Det er også avdekket alvorlige mangler på revisjonsselskapets plikter etter hvitvaskingslovgivningen, og Finanstilsynet har ilagt overtredelsesgebyr. Revisjonsselskapet har iverksatt tiltak for å rette bruddene på hvitvaskingsloven og revisorloven.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige tilsynsrapport datert 20. desember 2021, revisjonsselskapets tilsvarende datert 12. januar 2022, Finanstilsynets tillegsspørsmål i e-post datert 4. februar 2022 og revisjonsselskapets svar på tillegsspørsmålene i e-post datert 17. februar 2022.

Formålet med Finanstilsynets tilsyn er å kontrollere oppfyllelsen av lovkrav, herunder å identifisere og påpeke eventuelle svakheter i gjennomføringen av revisjonsoppdrag. Foretakets retningslinjer og rutiner er sentrale for å sikre overholdelse av revisorlovgivningen. Som ledd i tilsynet har Finanstilsynet også gjennomgått et utvalg revisjonsoppdrag nærmere. Finanstilsynet har vurdert utvalgte interne retningslinjer og rutiner og deler av revisjonen for kontrollerte oppdrag. Det er lagt særlig vekt på forhold Finanstilsynet vurderer som vesentlige og risikofylte.

Tilsynet avdekket mangler både ved selskapets retningslinjer og rutiner, og ved revisjonsutførelsen. For oppdragsgjennomgangen har Finanstilsynet valgt å henvise til ny revisorlov. Vurderingene vil i det vesentlige være de samme som tidligere revisorlov.

Tilsynet avdekket mangler i revisjonsselskapets etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Overtredelsene av hvitvaskingsloven er av en slik karakter at det er grunnlag for overtredelsesgebyr etter hvitvaskingsloven § 49. Denne tilsynsrapporten er vedtak av slikt gebyr. Det vises til punkt 6 under.

2. Selskapets organisering, retningslinjer og rutiner

Som del av tilsynet har Finanstilsynet vurdert om selskapet har organisert virksomheten og etablert kvalitetssikring som er forsvarlig ut fra selskapets størrelse og virksomhet, i samsvar med revisorloven § 7-1 og ISQC1. Uansett selskapets størrelse forventes det at selskapet har forsvarlige rutiner for kvalitetsstyring på det tidspunkt selskapet påtar seg revisjonsoppdrag.

Revisjonsselskapet er stiftet 22. juli 2019. Samlet omsetning for 2019 og 2020 var kr 2 704 941, og samlet årsresultat for de to årene var kr 655 495. Selskapet har 43 revisjonskunder, og én oppdragsansvarlig revisor. Oppdragsansvarlig revisor er eneste ansatte, men selskapet leier inn to revisormedarbeidere på timebasis i revisjonsvirksomheten. De har begge utdanning og praksis fra revisjon.

Selskapet har ikke revisjonsoppdrag for foretak av allmenn interesse, og har heller ikke ønske om å ha dette ifølge oppdragsansvarlig revisor. Denne strategien bør tas inn som premiss for kvalitetssikringssystemet, slik at det klart fremgår at kvalitetssikringssystemet er tilpasset krav for revisjonsforetak som ikke reviderer foretak av allmenn interesse.

Dokumentasjonen av selskapets kvalitetsstyring er sist revidert 1. september 2021. Finanstilsynets vurdering er at dokumentet er mangelfullt. Det vises til følgende forhold:

- a) Henvisninger til revisorloven er gitt til tidligere revisorlov.
- b) Det foreligger ingen opplysninger om hvordan årlig evaluering av rutiner skal foregå, slik det er krav om etter revisorloven § 7-1 annet ledd, jf. ISQC1 punkt 48 flg.
- c) Drift av systemer selskapet benytter, herunder revisjonsverktøyet, er utkontraktert til eksterne tjenesteleverandører. I kvalitetsstyringsdokumentet er det ingen beskrivelse eller vurdering av om utkontraktering av funksjoner påvirker kvalitetsstyringen eller svekker muligheten til å føre tilsyn med selskapet, jf. revisorloven § 7-1 tredje ledd c, forskrift om risikostyring og internkontroll § 5 og forskrift om meldeplikt ved utkontraktering av virksomhet mv. § 1. Det vises også til Finanstilsynets rundskriv nr. 7/2021 av 21. desember 2021.
- d) Det er ikke dokumentert retningslinjer for fastsettelse av lønn m.m., jf. revisorloven § 7-1 fjerde ledd, som skal medvirke til å sikre kvalitet ved utførelsen av lovfestet revisjon.
- e) For hvert regnskapsår skal det i klientregister for de reviderte blant annet registreres honorar for lovfestet revisjon og andre tjenester, jf. revisorloven § 7-2 første ledd, bokstav d og e. Selskapet har ikke formalisert retningslinjer/rutiner som sikrer at dette blir gjort.
- f) Selskapet har ingen formalisert rutine for intern kvalitetskontroll i henhold til revisorloven § 7-1 femte ledd, jf. ISQC1 punkt 48 flg. Slik kontroll er heller ikke gjennomført i løpet av de to årene selskapet har eksistert. Under tilsynet opplyste revisor at det ikke var etablert rutiner for dette ennå, men at dette ville bli utarbeidet så snart som mulig. Revisor ville også inngå avtale med en ekstern revisor om gjennomføring av syklisk inspeksjon på oppdragsnivå. Selskapet har kun én oppdragsansvarlig revisor og er derfor avhengig av at kontroll av enkeltoppdrag, som ledd i intern kvalitetskontroll, gjennomføres av en utenforstående revisor. I mindre virksomheter vil det uansett kunne være fordelaktig med innspill fra andre, for å få nye vurderinger og innspill til hva som er god praksis.
- g) Styret skal påse at selskapet har hensiktsmessige systemer for risikostyring og internkontroll, og minimum årlig evaluerer sitt arbeid og sin kompetanse knyttet til foretakets risikostyring og

internkontroll, jf. risikostyringsforskriften § 3 første ledd nr. 8. Selskapet hadde ikke formalisert rutiner som kan medvirke til å sikre at slik evaluering blir gjort minst årlig, og slike evalueringer er ikke gjennomført. Dette arbeidet skal inngå i arbeidet omtalt under bokstav f.

- h) Medarbeidere fra et regnskapsførerselskap, som oppdragsansvarlig revisor samarbeider med, leies inn til revisjonsselskapet. Medarbeiderne er statsautoriserte revisorer. Under tilsynet forklarte revisor at medarbeidernes taushetserklæring dekker alt arbeid de utfører som ansatte i regnskapsførerforetaket. Revisor mente at dette også omfatter arbeidet for revisjonsselskapet. Revisjonsselskapet må sikre at kravet til revisors taushetsplikt etter revisorloven § 10-1, blir overholdt.
- i) Det foreligger ikke dokumenterte rutiner for selskapets oppfyllelse av kravene til uavhengighet i henhold til ISQC1 punkt 20-25, herunder informasjon om revisors og medarbeideres årlige bekreftelse av uavhengighet, jf. ISQC1 punkt 24. Kravene henger sammen med de pliktene revisor uansett alltid har etter revisorlovens kapittel 8, om uavhengighet og objektivitet.
- j) Rutinen for aksept og fortsettelse av oppdrag fremstår uklar og overordnet. Rutinene henviser til egen instruks til hvitvaskingsreglene, men under tilsynet forklarte revisor at denne instruksen ennå ikke er utarbeidet. Revisor forklarte også at kravene i ISQC1 punkt 26-28 til aksept og fortsettelse av oppdrag, er oppfylt gjennom revisors dokumentasjon i revisjonsverktøyet og bruk av revisorforeningens sjekklister for aksept av nye revisjonsoppdrag. Dette ble demonstrert under tilsynet. Kvalitetsstyringsdokumentet skal imidlertid angi hvordan revisjonsselskapet sikrer seg at kravene etter revisorloven og ISQC1 (og ISQM1 senest fra 15. desember 2022) etterleves ved aksept og fortsettelse av oppdrag/kundeforhold. Dette var ikke tilfelle på tilsynstidspunktet.

Finanstilsynet har merket seg at ikke alle de nevnte forholdene innebærer manglende rutiner, men heller manglende dokumentasjon. Uansett fremstår manglene som alvorlige. Som del av tilsvaret til foreløpig tilsynsrapport opplyste revisor at et nytt kvalitetsstyringsdokument, hvor de nevnte forholdene utbedres, er under behandling.

3. Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket

3.1 Virksomhetsinnrettet risikovurdering

For å ivareta kravet i hvitvaskingsloven § 6 om en risikobasert tilnærming, må revisjonsselskapet utarbeide risikovurderinger som er tilpasset virksomheten.

Hvitvaskingsloven § 7 lyder:

- (1) *Rapporteringspliktige skal identifisere og vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering knyttet til sin virksomhet.*
- (2) *Ved risikovurderingen etter første ledd skal den rapporteringspliktige blant annet ta i betraktning*
 - a) *egen virksomhet, herunder særlig virksomhetens art og omfang*
 - b) *virksomhetens produkter, tjenester og kundeforhold*
 - c) *type kunder og kundegrupper*
 - d) *geografiske forhold*
- (3) *Rapporteringspliktige skal særskilt vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering før nye produkter og tjenester tilbys og før ny teknologi tas i bruk.*

- (4) *Rapporteringspliktiges risikovurderinger skal tilpasses virksomhetens art og omfang.*
- (5) *Risikovurderingene skal dokumenteres, holdes oppdatert og stilles til rådighet for tilsynsmyndigheten.*

Revisorer har en viktig rolle i å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Arbeid på hvitvaskingsområdet må inkluderes i revisjonsselskapets styrings- og kontrollstruktur på linje med andre aktiviteter. Den virksomhetsrettede risikovurderingen er et sentralt element i denne strukturen og danner grunnlaget for revisjonsselskapets arbeid mot hvitvasking og terrorfinansiering. Det er gjennom risikovurderingen at behovet for tiltak som kan redusere risikoen for å bli utnyttet i hvitvasking eller terrorfinansiering synliggjøres. Ansvar for etablering av en forsvarlig styrings- og kontrollstruktur tillegges det øverste organet i selskapet. Den virksomhetsinnrettede risikovurderingen skal derfor vedtas i revisjonsselskapets øverste organ. I aksjeselskaper er dette normalt styret.

Det må fremgå av risikovurderingen at revisjonsselskapet har identifisert hvilke eksterne forhold (trusler mot virksomheten) og interne forhold (sårbarheter ved virksomheten) som påvirker risikoen for at revisjonsselskapet kan bli brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Fordi de eksterne og interne forholdene er bestemmende for revisjonsselskapets risiko for å bli brukt som ledd i hvitvasking og terrorfinansiering, må risikovurderingen inneholde en samlet vurdering av hvordan eksterne og interne forhold påvirker hverandre (risikoen). Eksempelvis kan et revisjonsselskap ha relativt få trusler mot virksomheten, men med svak kunnskap blant ansatte om hvordan hvitvasking og terrorfinansiering skjer og om hvilke plikter som følger av hvitvaskingsloven, kan risikoen for å bli brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering likevel være høy.

Revisjonsselskapet må forstå hvordan selskapets ulike tjenester kan brukes av kunder som ønsker å hvitvaske eller finansiere terror. Dette gjelder også revisjonsoppdrag. Dersom revisjonsselskapet har kunder som driver virksomhet i bransjer med økt risiko for hvitvasking, må risikovurderingen reflektere hvorfor de enkelte bransjer er utsatt for økt risiko for hvitvasking. Den må også identifisere hvilke indikasjoner på hvitvasking eller terrorfinansiering som kan knyttes til de enkelte bransjer.

Videre må risikovurderingen inkludere interne forhold som påvirker risikoen for at revisjonsselskapet kan bli brukt som ledd i hvitvasking og terrorfinansiering. Eksempler på dette er manglende eller mangelfulle rutiner for hvordan pliktene i hvitvaskingsloven skal oppfylles, mangelfull kunnskap blant medarbeidere om interne rutiner og indikatorer på hvitvasking og terrorfinansiering, manglende støtte i elektroniske systemer eller at det ikke blir avsatt tilstrekkelige ressurser til å oppfylle forpliktelsene.

Det er *eget* risikobilde som skal kartlegges. Tas det utgangspunkt i maler for risikovurdering som er utarbeidet av tredjeparter, må slike maler tilpasses den enkelte virksomhet. En konkret tilpassing innebærer at risikovurderingen vil variere i omfang og kompleksitet, avhengig av revisjonsselskapets størrelse, tjenestespekter, kundemasse, internasjonale tilknytning m.m. Nærmere omtale av innholdet i virksomhetsrettet risikovurdering er tatt inn i rundskriv 14/2019 punkt 3.2.2.

Finanstilsynets vurdering

Selskapet hadde 43 revisjonsoppdrag da det stedlige tilsynet ble avholdt. Under tilsynet ble det klart

at selskapet ikke har gjennomført noe virksomhetsinnrettet risikovurdering. Forholdet utgjør brudd på hvitvaskingsloven § 7. En slik vurdering danner grunnlaget for selskapets arbeid rettet mot hvitvasking og terrorfinansiering. Finanstilsynet anser dette som et alvorlig brudd på selskapets plikter etter hvitvaskingsloven.

I ettertid er en virksomhetsinnrettet risikovurdering blitt gjennomført og oversendt til Finanstilsynet som del av tilsvaret på foreløpig tilsynsrapport. Finanstilsynet har ikke vurdert denne nærmere.

3.2 Hvitvaskingsrutiner i selskapet

3.2.1 Rutiner

Revisjonsselskapet skal ha skriftlige rutiner som sikrer etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket, jf. hvitvaskingsloven § 8 første ledd. For at rutinene skal virke etter sin hensikt må de være tilpasset virksomhetens art og omfang, jf. § 8 andre ledd. Det betyr at det må være en sammenheng mellom den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og rutinene. At rutinene skal tilpasses virksomhetens art og omfang innebærer at revisjonsselskaper med få kunder og et begrenset tjenestetilbud ikke vil trenge et like omfattende og komplekst rutineverk som større selskaper. Plikten til å ha skriftlige rutiner påhviler imidlertid alle revisjonsselskaper, uansett størrelse, og viderefører tilsvarende plikt etter hvitvaskingsloven av 2009.

De skriftlige rutinene må dekke både plikter som skal sikre at foretaket har forsvarlig styring og kontroll med antihvitvaskingsarbeidet og plikter som skal ivaretas av de ansatte i den løpende oppdragsutførelsen. Rutinene må angi *hva* som skal gjøres og *hvordan* dette skal gjøres. Rutinene er sentrale i revisjonsselskapets risikostyring- og kontrollsystem. De skal derfor vedtas i selskapets øverste organ, jf. hvitvaskingsloven § 8 fjerde ledd. Mer detaljerte rutiner som beskriver hvordan pliktene skal utføres (operative rutiner) kan fremgå av egne dokumenter eller systemer, for eksempel i form av sjekklister.

Finanstilsynets vurdering

På tilsynstidspunktet forelå ikke skriftlige rutiner for etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Revisor bekreftet at det ikke forelå skriftlige rutiner knyttet til etterlevelse av hvitvaskingsregelverket, men viste til at kundetiltak og løpende oppfølging blir gjennomført og dokumentert for hvert oppdrag. Manglende skriftlige rutiner er brudd på hvitvaskingsloven § 8.

I ettertid er det utarbeidet rutiner som er oversendt til Finanstilsynet som del av tilsvaret på foreløpig tilsynsrapport. Finanstilsynet har ikke vurdert disse rutinene nærmere.

3.2.2 Risikoklassifisering på oppdragsnivå

For å sikre at riktige kundetiltak gjennomføres overfor den enkelte kunde, må hver enkelt kunde risikoklassifiseres. Risikoklassifiseringen må ta utgangspunkt i de generelle vurderingene som er gjort i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen og deretter i konkrete forhold ved den enkelte kunde. Selskapet plikter til enhver tid å ha en oppdatert risikoklassifisering av kundene. Dette gjelder uavhengig av hvilken risikoklassifisering som ble gjort av kunden på tidspunktet for avtaleinngåelse, da forholdene og risikoklassifiseringen kan bli endret. Ved høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering skal forsterkede kundetiltak gjennomføres. Tiltakene vil variere

fra kunde til kunde, men vil i stor grad styres av hvilken bransje og hvilke geografiske områder kunden opererer i. Finanstilsynet er av den oppfatning at rapporteringspliktige må dokumentere særskilte vurderinger knyttet til kundens bransje når kunden driver virksomhet i høyrisikomarkeder. Det vises særlig til hvitvaskingsloven § 6, § 9 første ledd, § 16 og § 17, og Finanstilsynets rundskriv 8/2019 datert 23. desember 2019, punkt 2.4.

Under tilsynet ble det forklart at selskapet har som policy å ikke påta seg oppdrag med høy risiko for hvitvasking, det vil si hvor forsterkede kundetiltak er nødvendig etter hvitvaskingsloven. Denne policyen er ikke nedskrevet.

Finanstilsynet gjennomgikk dokumentasjonen av risikoklassifiseringen på oppdragsnivå for fire oppdrag under tilsynet, jf. punkt 4.

3.2.3 Generelt om kundetiltak

Fraværet av skriftlige hvitvaskingsrutiner gjør at det ikke foreligger rutine for når forenklede eller forsterkede kundetiltak skal gjennomføres. Det samme gjelder rutiner tilknyttet avvikling og avvisning av kundeforhold. Selskapet har heller ikke skriftlige rutiner for løpende oppfølging av kundeforholdet i samsvar med hvitvaskingsloven § 24, herunder tiltak for å kontrollere eventuelle endringer i status som gjelder reelle rettighetshavere og PEPer.

Gjennomgangen av fire enkeltoppdrag viser imidlertid at selskapet innhenter oppdatert informasjon om kundens virksomhet, eierskaps- og kontrollstruktur, reelle rettighetshavere og PEPer, i henhold til hvitvaskingsloven § 24.

3.3 *Særlig om organisering av virksomheten*

3.3.1 Hvitvaskingsansvarlig

Rapporteringspliktige foretak, herunder revisjonsselskaper, må utpeke en person i ledelsen som skal ha et særlig ansvar for å følge opp rutineene, jf. hvitvaskingsloven § 8 femte ledd (hvitvaskingsansvarlig). Hvitvaskingsansvarliges arbeidsoppgaver kan delegeres til andre i selskapet der dette er hensiktsmessig, men *ansvaret* som hvitvaskingsansvarlig kan ikke delegeres. Hvitvaskingsrutinene må angi hvordan den hvitvaskingsansvarlige skal ivareta ansvaret tilpasset revisjonsselskapets organisering og virksomhet. Slike rutiner er særlig viktig der den praktiske gjennomføringen er delegert til andre i selskapet.

Daglig leder er, som eneste ansatt, også hvitvaskingsansvarlig i revisjonsselskapet. Selskapet har ikke rutine for hvordan ansvaret skal ivaretas. Dette er brudd på hvitvaskingsloven § 8 femte ledd.

3.3.2 Opplæringstiltak

Revisjonsselskapet skal sikre at ansatte og andre som utfører oppdrag for selskapet gis opplæring slik at de er kjent med revisjonsselskapets risikoeksponering og forpliktelser etter hvitvaskingsloven, samt er i stand til å gjenkjenne forhold som kan indikere hvitvasking og terrorfinansiering, jf. hvitvaskingsloven § 36 første ledd. Som et minimum må det gis opplæring i hva hvitvasking og terrorfinansiering er, hvilken risikoeksponering virksomheten er utsatt for (sårbarheter og trusler) samt hvilke plikter som følger av hvitvaskingsloven. Opplæringen skal gis jevnlig slik at kunnskapen vedlikeholdes og oppdateres, jf. annet ledd. Et tilstrekkelig opplæringsprogram er blant de viktigste tiltakene revisjonsselskapet kan fatte for å hindre at selskapet blir brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering.

Revisor er selskapets daglige leder og eneste ansatte, men selskapet leier inn to medarbeidere fra et regnskapsførerforetak. Revisor har ikke kunnet fremlegge dokumentasjon på om disse har fått tilstrekkelig opplæring i kravene i hvitvaskingsregelverket. Det utgjør brudd på hvitvaskingsloven § 36 første ledd.

3.3.3 Særlig om internkontroll

Revisjonsselskapet plikter å gjennomføre internkontroll for å påse at pliktene etter hvitvaskingsloven overholdes, jf. hvitvaskingsloven § 35 første ledd. Skriftlige rutiner må også omfatte hvordan internkontrollen innrettes. Rutinene må angi hvem som skal gjennomføre kontrollen, hvor ofte kontroller skal utføres, hvilke plikter etter hvitvaskingsregelverket som skal kontrolleres og hvordan kundeoppdrag skal velges ut for kontroll. Rutinene må også angi hvordan eventuelle avvik skal følges opp. En vurdering av gjennomførte kundetiltak og hvordan forhold som kan indikere hvitvasking eller terrorfinansiering blir fulgt opp, inngår også i syklisk kontroll av oppdrag i henhold til ISQC 1 punkt 48. Revisjonsselskapet mangler rutine for kontroll av etterlevelse av plikter på selskapsnivå, herunder at virksomhetsinnrettet risikovurdering og rutiner er oppdatert, samt at opplæring av ansatte gjennomføres i henhold til hvitvaskingsregelverket.

Under tilsynet viste revisor til at selskapet gjennomfører og dokumenterer kundetiltak og løpende oppfølging på de individuelle revisjonsoppdragene. Rutinene for dette er imidlertid ikke nedfelt skriftlig. Videre har selskapet ingen skriftlig rutine for intern kvalitetskontroll i henhold til ISQC 1 punkt 48. Overvåkingskontroller er ikke gjennomført.

Manglende rutiner og internkontroll for å sikre etterlevelse av hvitvaskingsregelverket utgjør brudd på hvitvaskingsloven § 8, jf. § 35 første ledd

3.4 *Gjennomgang av oppdrag der klient er underlagt hvitvaskingsloven*

Det stedlige tilsynet inkluderte kontroll av én revisjonsklient som også er rapporteringspliktig etter hvitvaskingsloven. Under tilsynet forklarte revisor hvilke handlinger som var gjennomført i denne sammenheng. I dette inngikk å kontrollere at foretaket har (1) tilfredsstillende skriftlige hvitvaskingsrutiner, (2) virksomhetsinnrettet risikovurdering, og (3) utpekt en hvitvaskingsansvarlig og at vedkommende var kjent med sine plikter etter hvitvaskingslovgivningen. Revisjonshandlinger, og resultatet av dem, er imidlertid ikke dokumentert. Forholdet vurderes å være brudd på kravet til dokumentasjon i henhold til revisorloven § 9-9 første ledd jf. ISA 315 punkt 32 b og ISA 250 punkt 30 b.

4. **Kontroll av individuelle revisjonsoppdrag**

Finanstilsynet har kontrollert 4 revisjonsoppdrag:

- a. Et advokatfirma (oppdrag A)
- b. En entreprenørbedrift (oppdrag B)
- c. En grossist av verktøy, festemateriell og utstyr (oppdrag C)
- d. En dagligvaredetaljist (oppdrag D)

Ved Finanstilsynets tilsyn er oppmerksomheten særlig rettet mot poster og forhold som antas å være vesentlige og risikofylte. Finanstilsynets merknader omhandler de deler av revisjonen som ikke er gjennomført i samsvar med revisorloven, herunder god revisjonsskikk, jf. revisorloven § 9-4 tredje ledd.

I tilsvaret til foreløpig tilsynsrapport har revisor bekreftet manglene i revisjonen beskrevet under punkt 4.1-4.4 og presentert en tiltaksplan for hvordan manglene vil utbedres fremover. Finanstilsynet tar tiltaksplanen til etterretning, men tar ikke stilling til om de planlagte utbedringstiltakene vil gi tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis.

4.1 Møter med foretaket

For samtlige kontrollerte oppdrag foreligger det svakheter i revisors dokumentasjon av møter holdt med foretaket. Revisor dokumenterer i revisjonsfilen at møter er blitt holdt, men angir i liten utstrekning dato og tidspunkt, forhold tatt opp med foretaket, og hvilke konsekvenser dette har hatt for revisjonen og revisors konklusjoner. Under tilsynet har revisor gitt en muntlig beskrivelse av når møtene har vært avholdt og hva som har vært tatt opp med foretaket, slik at det er sannsynliggjort at møtene har funnet sted. Innholdet i møtene og konklusjoner som er trukket på basis av dette, er imidlertid ikke etterprøvbare. Forholdet vurderes som brudd på dokumentasjonskravet i revisorloven § 9-9 første ledd, jf. ISA 230 punkt 8.

4.2 Forståelse av virksomhetens art, herunder intern kontroll og IT-systemer

4.2.1 Oppdrag A

Foretaket driver advokatvirksomhet. Under tilsynet ga revisor uttrykk for at foretakets rutiner og interne kontroller av betydning for revisjonen ikke hadde endret seg vesentlig fra året før. Revisor hadde imidlertid ikke dokumentert sin vurdering av eventuelle endringer fra året før. Revisor har heller ikke vurdert utformingen av rutinene og de interne kontrollene eller testet om de er implementert slik det er beskrevet. Dette gjelder spesielt inntektsprosessen, herunder vurdering av timeregistreringssystemet benyttet av foretaket.

Finanstilsynets mener revisor ikke har opparbeidet en tilstrekkelig forståelse av foretakets inntektsprosess i henhold til revisorloven § 9-4 tredje ledd, jf. ISA 315 punkt 12 og 18-21.

Revisor hadde dokumentert at foretaket er underlagt særlovgivning, og at foretaket er rapporteringspliktig til tilsynsorgan. Revisor har ikke dokumentert sine revisjonshandlinger knyttet til foretakets overholdelse av hvitvaskingsloven, se punkt 3.4.

4.2.2 Oppdrag B

Foretaket driver entreprenørvirksomhet. Revisors beskrivelser av foretakets virksomhet fremstår som generell og lite konkret. Det foreligger ingen nærmere beskrivelse av hva slags prosjekter foretaket påtar seg, som type, varighet og antall. Det var ikke dokumentert en vurdering av om kravene til registrering og dokumentasjon i bokføringsforskriften kapittel 8 for bygge og anleggsvirksomhet var oppfylt.

Under tilsynet forklarte revisor at foretaket har få større oppdrag. De fleste prosjektene er av relativt begrenset størrelse og går over kortere perioder, slik at samtlige er fullført før revisjonen av regnskapsperioden er avsluttet. At dette, og en vurdering av kravene i bokføringsforskriften, ikke kommer frem av revisjonsdokumentasjonen vurderes å være brudd på kravet til dokumentasjon i henhold til revisorloven § 9-9 første ledd, jf. ISA 315 punkt 32 b.

4.2.3 Oppdrag C

Foretaket driver med engroshandel av verktøy og annet utstyr. For inntektsprosessen foreligger ingen dokumentert forståelse av foretakets IT-system, herunder en kartlegging og vurdering av systemet og testing i form av en 'vugge-til-grav-test'. Revisjonsfilen inneholder kun en kort og overordnet beskrivelse av systemet, med en bemerkning om at *"systemet har standardoppsett og ingen tilpasninger til kunden"*. Revisor testet heller ikke at systemet for ordrebehandling, vareplukk og fakturering fungerer effektivt.

Revisor forklarte under tilsynet hva slags system kunden benytter til ordregistrering og fakturering (kjent standardssystem), at han hadde fulgt et utvalg transaksjoner fra ordre til bokføring, og at han per årsslutt kontrollerte at det ikke var ikke-fakturerte ordre i ordresystemet. Verken beskrivelsen eller utvalget som skal være testet fremgår av revisjonsdokumentasjonen.

Finanstilsynets vurdering er at forholdet utgjør brudd på revisorlovens dokumentasjonskrav, jf. § 9-9 første ledd, jf. ISA 315 punkt 32 b.

4.3 Revisjon av inntekter

4.3.1 Oppdrag A

For revisjonshandlingene rettet mot inntekter opplyses det ikke hvilke regnskapspåstander revisor har kontrollert. Etersom revisor har kunnet gjøre rede for påstandene muntlig under tilsynet, vurderes forholdet å være brudd på kravet til dokumentasjon i henhold til revisorloven § 9-9 første ledd, jf. ISA 230 punkt 8.

For å revidere inntekter har revisor gjennomført en salgs- og fortjenesteanalyse med sammenligning mot fjoråret. Revisor har ikke gjort en vurdering av analysens egnethet for relevante påstander, eller påliteligheten av data som ligger til grunn for analysene, i henhold til ISA 520 punkt 5. Det kommer heller ikke frem hvordan analysen vil kunne bidra til å gi revisjonsbevis for inntektenes fullstendighet. Det er ikke dokumentert at revisor har kontrollert faktureringsgrunnet mot utgående fakturaer, eller på en annen måte har kontrollert at det som skal faktureres til kunde er blitt fakturert. Under det stedlige tilsynet bekreftet revisor at en slik handling ikke var gjort. Revisor forklarte at revisjonen har fokusert mer på inntekters gyldighet og periodisering enn på fullstendighet, men har ikke kunnet begrunne valget av angrepsvinkelen.

Finanstilsynets vurdering er at revisor ikke har planlagt og utført tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonshandlinger, eller innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis, for fullstendighet av inntekter. Forholdet er et alvorlig brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd, jf. ISA 330 punkt 6 og ISA 500 punkt 6.

4.3.2 Oppdrag B

For å innhente revisjonsbevis for foretakets inntekt har revisor gjennomgått og vurdert et utvalg av foretakets prosjekter. Revisjonsdokumentasjonen viser imidlertid ikke hvilke prosjekter som ble gjennomgått eller hvilke forhold som ble vurdert. Under tilsynet viste det seg at det forelå en prosjektoversikt hvor de kontrollerte prosjektene var markert. Oversikten var avstemt mot foretakets samlede inntekter, men revisor hadde arkivert den utenfor revisjonsfilen. Revisor var i stand til å gi en redegjørelse for de kontrollerte prosjektene og hva som var kontrollert, og som underbygger at revisjonshandlingen er utført. At revisjonshandlingene ikke er tilfredsstillende dokumentert utgjør brudd på dokumentasjonskravet i revisorloven § 9-9 første ledd, jf. ISA 230 punkt 8.

4.3.3 Oppdrag C

For å revidere inntektenes fullstendighet har revisor gjennomført en bruttofortjenesteanalyse mot fjoråret. Det kommer imidlertid ikke frem hvordan analysen bidrar til å gi revisjonsbevis for inntektenes fullstendighet. Analysen tilfredsstiller ikke kravene i ISA 520 punkt 5. Revisor forklarte under tilsynet at han hadde gjennomført flere handlinger knyttet til inntektenes fullstendighet, jf. punkt 4.2.3, men at dokumentasjonen av disse er mangelfull. Revisor forklarte videre at revisjonen har fokusert mer på inntekters gyldighet og periodisering enn på fullstendighet, men har ikke kunnet begrunne valget av angrepsvinkelen. Revisors forklaringer lar seg heller ikke etterprøve.

Finanstilsynets vurdering er at revisor ikke har planlagt og utført tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonshandlinger eller innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for fullstendigheten av inntektene. Forholdet vurderes å være et grovt brudd på revisorloven § 9-4 tredje ledd, jf. ISA 330 punkt 5 flg. og ISA 500 punkt 6.

4.4 *Kommunikasjon med foretaket og bruk av nummerert brev*

For oppdrag A foreligger det plikt til å registrere utførte timer, jf. bokføringsforskriften § 5-6 første ledd. Revisor avdekket under revisjonen at en av foretakets ansatte ikke fører timer i timeregistreringssystemet for engasjementer hvor det er fast pris. Revisor har ikke tatt forholdet opp med foretaket og krevd retting. Forholdet er brudd på kravet om å ta opp mangler på bokføringsreglene med foretakets styre, jf. revisorloven § 9-5. Forholdet utgjør også brudd på bokføringsforskriften § 5-6 første ledd.

5. Oppsummering

Retningslinjer og rutiner og den utførte revisjonen

Tilsynet har avdekket at revisjonsselskapet mangler/har mangelfulle retningslinjer og rutiner, jf. rapportens punkt 2. Slike retningslinjer og rutiner skal bidra til forsvarlig organisering av revisjonsvirksomheten, jf. revisorloven § 7-1.

Finanstilsynet avdekket svakheter i utført revisjon i flere oppdrag, herunder vesentlige mangler i revisjonen av inntekter. Utdypende forklaringer under tilsynet fra revisor endrer ikke dette bildet. Finanstilsynet ser alvorlig på forholdene.

Revisjonsselskapet har satt i verk tiltak for å sikre at revisjonen blir utført og dokumentert i samsvar med revisorlovens krav, og for unngå at de avdekkede manglene gjentar seg. Revisor har opplyst om at nye kvalitetsstyringsrutiner er utarbeidet og blir implementert fra februar 2022, slik at disse tas i bruk allerede i årsregnskapsrevisjonen vinteren 2022.

I foreløpig tilsynsrapport la Finanstilsynet til grunn at det skal utføres syklisk kvalitetskontroll senest høsten 2022 jf. revisorloven § 9-4 tredje ledd og ISQC 1 punkt 48. Finanstilsynet ber selskapet oversende resultatet av kontrollen etter at den er styrebehandlet. Finanstilsynet forventer å motta styrets oppsummering **innen 1. november 2022**.

Etterlevelse av hvitvaskingsloven

Finanstilsynets stedlige tilsyn avdekket flere alvorlige mangler på revisjonsselskapets plikter etter hvitvaskingslovgivningen. Forholdene er nærmere beskrevet i rapportens punkt 3. Forholdene danner grunnlag for vedtak om overtredelsesgebyr, jf. under.

6. Vedtak om overtredelsesgebyr

6.1 Rettslig grunnlag

Overtredelsesgebyr kan ilegges for brudd på en rekke plikter etter hvitvaskingsregelverket, herunder bestemmelsene knyttet til risikovurderinger, rutiner, utførelsen av kundetiltak samt undersøkelse og rapportering. Hvilke overtredelser og hvordan overtredelsesgebyret skal beregnes følger av hvitvaskingsloven §§ 49 og 50, som lyder:

"§ 49. Overtredelsesgebyr

(1) Dersom rapporteringspliktige eller noen som har handlet på vegne av et rapporteringspliktig foretak, har overtrådt §§ 6 til 8, kapittel 4, §§ 25, 26, 27, 28, 30, 35, 36, 39, 42, forskrift gitt i medhold av disse bestemmelsene eller forskrift gitt i medhold av § 52, kan tilsynsmyndigheten ilegge den rapporteringspliktige overtredelsesgebyr.

Overtredelsesgebyr kan ilegges rapporteringspliktige foretak selv om ingen enkeltperson har utvist skyld. [...]

[...]

(4) Rapporteringspliktige som nevnt i § 4 første ledd bokstav d, f, l, m og o, annet og femte ledd, kan ilegges overtredelsesgebyr på inntil 9 millioner kroner. [...]

[...]

§ 50. Vurderingsmomenter for forbud mot å ha ledelsesfunksjon og vedtak om overtredelsesgebyr

Ved vurderingen av om det skal [...] ilegges overtredelsesgebyr etter § 49, skal det blant annet tas hensyn til

a) overtredelsens grovhet og varighet

b) overtrederens grad av skyld

c) overtrederens økonomiske evne

d) den rapporteringspliktiges risikovurderinger etter § 7 og rutiner etter § 8

e) fordeler som er oppnådd eller kunne ha vært oppnådd ved overtredelsen

f) om tredjeparter er påført tap

g) graden av samarbeid med myndighetene

h) eventuelle tidligere overtredelser av hvitvaskingsloven eller forskrifter med hjemmel i loven

De samme momentene skal hensyntas ved utmålingen av overtredelsesgebyr."

På bakgrunn av rettspraksis legger Finanstilsynet til grunn at det ved ileggelse av overtredelsesgebyr overfor foretak stilles krav om at den eller de som har opptrådt på vegne av foretaket, har utvist alminnelig uaktsomhet. Skyldkravet kan oppfylles ved anonyme og kumulative feil.

Vedtak om ileggelse av overtredelsesgebyr vil bygge på en helhetsvurdering. Vurderingen skal inkludere konkrete vurderinger av relevante momenter i hvitvaskingsloven § 50. Listen over vurderingsmomenter er ikke uttømmende og angir ikke hvilken vekt de ulike momentene skal ha i helhetsvurderingen.

6.2 Finanstilsynets vurdering

Et velfungerende system for å avdekke og forebygge hvitvasking og terrorfinansiering forutsetter god etterlevelse fra rapporteringspliktiges side. Det er viktig for tilliten til hvitvaskingsregelverket og de rapporteringspliktige at brudd på regelverket oppdages og sanksjoneres. Bruk av overtredelsesgebyr innebærer at tilsynsenhetene ikke oppnår økonomiske fordeler av manglende etterlevelse av lovkrav, og vil ha en viktig allmennpreventiv virkning.

Tilsynet avdekket flere brudd på revisjonsselskapets plikter etter hvitvaskingsregelverket. Det vises til rapportens punkt 3 og oppsummeringen i rapportens punkt 5 over. Samtlige av pliktene som er brutt, kan sanksjoneres etter hvitvaskingsloven § 49. De avdekkede forhold viser etter Finanstilsynets oppfatning en gjennomgående svikt i etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket.

Når det gjelder overtredelsenes grovhet, legger Finanstilsynet til grunn at det skal ses hen til overtredelsens karakter. Bestemmelsene om virksomhetsinnrettet risikovurdering, opplæring av ansatte og internkontroll er grunnleggende for å etterleve hensynet bak hvitvaskingsregelverket om å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Det er videre sentralt at det etableres rutiner som følger opp de risikoene som er identifisert i revisjonsselskapets risikovurdering. De påpekte mangler i den virksomhetsinnrettede risikovurderingen, samt manglende rutiner for internkontroll, reelle rettighetshavere og politisk eksponerte personer som tilsynet avdekket, er hver for seg alvorlige mangler. I tillegg foreligger det ytterligere mangler ved revisjonsselskapets rutiner.

Samlet sett er manglene grove. Med hensyn til overtredelsenes varighet, viser Finanstilsynet til at tilsynet fant sted i oktober 2021 og at loven trådte i kraft 15. oktober 2018. Revisjonsselskapets pliktbrudd har derfor pågått helt siden virksomheten ble igangsatt sommeren 2019.

Når det gjelder grad av skyld, må det forutsettes at revisjonsselskaper setter seg inn i det regelverket som virksomheten er underlagt. Hvitvaskingsloven er et sentralt regelverk der revisorene skal ivareta viktige samfunnsmessige interesser. Gjennom revisorloven er revisjonsselskaper underlagt regelverk som skal sikre styring og kontroll av revisjonsrisikoen og utførelsen av revisjonen. Revisjonsselskapene er godt kjent med alminnelige prinsipper for risikostyring og internkontroll, og disse er gjeldende for styring og kontroll av risiko også etter hvitvaskingsloven. For å håndtere risikoen på en forsvarlig måte og i samsvar med hvitvaskingsloven, må revisjonsselskapets ledelse ha oppmerksomhet rettet mot dette området, prioritere arbeidet og sette av tilstrekkelige ressurser.

Finanstilsynet mener at dette ikke har vært situasjonen i selskapet. Revisjonsselskapet forventes å ha rutiner og treffe systematiske tiltak for å kunne oppfylle de regulatoriske kravene for hvordan virksomheten og dets medarbeidere skal gjennomføre nødvendige tiltak for å oppfylle kravene. Videre skal styret påse at virksomheten er gjenstand for betryggende kontroll. Etter Finanstilsynets vurdering er styrets manglende oppfølging av hvitvaskingsloven uaktsomt. Finanstilsynet mener likevel at det kan ha sviktet på flere nivåer i foretaket.

6.3 Vedtak

På bakgrunn av en helhetlig vurdering av de forhold som ble avdekket under tilsynet, under hensyn til overtredelsenes art og omfang, selskapets skyldgrad, selskapets økonomiske evne, samt at selskapet antas å ha hatt besparelser knyttet til unnlattelsene, i alle fall gjennom manglende formalisering av rutiner, manglende opplæringstiltak og manglende dokumentasjon av de kontroller som er utført på oppdragsnivå, varsler Finanstilsynet at det er innstilt på å fatte følgende vedtak;

S5-Revisjon AS (org.nr. 923 256 067) plikter å betale et gebyr på kroner 60 000 (sekstitusen) for overtredelse av §§ 7, 8, 35 og 36 i lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, jf. § 49, jf. § 50. Overtredelsesgebyret tilfaller statskassen.

Dette vedtaket kan påklages innen 3 uker etter at vedtaket er mottatt. Klage sendes Finanstilsynet. Klageinstans er Finansdepartementet. Forvaltningsloven §§ 18 og 19, om partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, gjelder. Det kan søkes om utsatt iverksetting av vedtaket, jf. forvaltningsloven § 42.

Overtredelsesgebyrer innkreves av Skatteetaten ved Statens innkrevingsentral. I tilfeller der vedtaket ikke påklages vil Statens innkrevingsentral sende krav om betaling umiddelbart etter klagefristens utløp. I tilfeller der vedtaket påklages, sendes kravet etter at klagen er avgjort av Finansdepartementet. Statens innkrevingsentralens frist for betaling er 3 uker etter faktura er sendt.

For Finanstilsynet

Anne Merethe Bellamy
direktør for markedstilsyn

Anders Sanderlien Hole
seksjonssjef

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.